

De eenige oplossing, die in aanmerking komt, acht hij, het geschrift te laten oversturen. Maar aangezien dat waarschijnlijk op bezwaar zal stuiten, vraagt hij Groen's voorspraak. En, gaat hij dan voort.

„Werd zulks vereischt, dan zou zeker de Heer Mr Bodel Nijenhuis te Leiden U de noodige inlichtingen aangaande mijn persoon kunnen geven”.

Terstond wendde Groen zich tot Bodel Nijenhuis. Diens antwoord, een merkwaardig getuigenis omtrent den jongen Kuyper, d.d. Leiden, 9 Oct. 1864, luidde:

„Daar ik niet weet in hoever gij Dr Kuyper kent, wil ik U zeggen dat hij de Groninger prijsvraag over den invloed van I. à Lasco op de Hervorming beantwoord en omni applausu²⁾ over een jaar 2, 3, het eermetaal heeft weggedragen; dat hij eenige maanden later op een deel dier prijsvraag hier met den eersten graad Th. Dr geworden is en het oogelijn was der theol. Faculteit; en dat hij voorts zich heeft voorgesteld alle werken van à Lasco uitgeven, ja daartoe reeds een eind op weg is. Ik heb de prijsvraag zien worden; hij heeft in 20, 30 boeken bij mij bouwstoffen gezocht en gehaald.³⁾ Hij heeft zoo gewerkt in zijn studietijd, dat hij in 't midden van dien tijd een half jaar rust heeft moeten nemen. Een buitenlandsche reis heeft hem hersteld. Sinds heeft hij een veel afwerpende pastorie bekomen (wat hem goed kwam); die van Beesd, verrijkt door de goederen der voormalige Abt. Marienweerd. Doch zijne twee preeken had ik wel wat minder in den geest van vooruitgang willen hebben. Ziedaar nu den man, die, overigens, als *) de type vertoont van een Theologus consummatus, wat zijn wroeten in de kerkgeschiedenis aangaat. Daarvoor verdient hij dus, naar mijne meening, alle mogelijke hulp en geheel zijn brief is de afdruk des mans. Hij bluft op zijne wetenschap niets, maar is zeer bescheiden.

... Ik geloof dat al wat gij aan zijn verzoek kunt doen, in de beste handen gesteld wordt. Reeds heeft hij tot bijeenbrenging van zijn doel zoo binnen- als buitenslands zich geen moeite getroost (lees: gespaard. H. S.), zooals hij die hem kent, in zijn brief ziet doorschemeren”.

Na deze inlichtingen besloot Groen, Kuyper te helpen. Niet door rechtstreeksche aanvraag bij den Pruisischen archivaris, maar door middel van zijn Berlijnsche relaties steunde hij Kuyper's officiële verzoek. Deze brengt hem daarvoor als volgt, d.d. Beesd, 1 Nov. 1864, dank:

„... Een gisteren ontvangen schrijven van Prof. Jacobson te Koenigsberg, gaf mij alle hoop dat de aanvraag door tusschenkomst van 's Konings gezant te Berlijn wel kans van slagen had. Het verzoekschrift daartoe heb ik dan ook heden aan Z. Exc. den Min. van Buitenz. Zaken opgezonden. ... en zoo op Uwe voorspraak Dr Kögel⁴⁾ de officiële aanvraag wilde ondersteunen, durf ik met vertrouwen den uitslag dezer vereenigde poging afwachten. ...

Dringend blijft ik mijn belang Hoog Welgeboren Heer! U aanbevelen. Voor een dorpspredikant in een stille uithoek is het uiterst moeilijk, de noodige klem aan zulk een poging bij te zetten.

Met minzame dankzegging voor de welwillendheid waarmee mijn verzoek door U werd opgenomen, en de betuiging mijner onbepaalde hoogachting, reken ik mij een eer te zijn

Uw dv. en dw. dienaar,
Dr A. KUYPER”.

De aanvraag had succes. Het stuk werd naar Holland gezonden. In 1863 stuurde Kuyper Groen een gedeeltelijken afdruk toe van zijn inmiddels verschenen uitgave „als een geringe blijk mijner erkentelijkheid voor de degelijke hulp, mij voor eenigen tijd door U verleend”. (Kuyper—Groen, Beesd, 13 Maart 1866).

H. SMITSKAMP.

- 1) Kuyper logeerde daar bij de familie van zijn vrouw.
- 2) Onder algemeene toejuiching.
- 3) B. N. was een befaamd boekenkenner, met een groote bibliotheek.
- 4) Versta: als het ware.
- 5) Dr Kögel, hofprediker te Berlijn, was van 1857—1863 Duitsch predikant te Den Haag geweest. Hij stond met Groen op zeer goeden voet.

UIT DE BUITENLANDSCHE KERKEN

Het Neo-Chiliasme in Amerika en de Scofield Bijbel.

II.

Aan het einde van ons vorig artikel noemden we reeds allerlei leerstellingen door het Neo-Chiliasme in Amerika aanvaard. Misschien is het wijs, al eer we tot critische beschouwingen overgaan, om een overzicht te leveren van heel het schema. We gaven reeds de namen der zeven dispensaties en toonden het onhoudbare aan van deze bedelingen zooals door Dr Scofield voorgesteld: n.l. dat aan elke dispensatie iets eigen is, door de respectieve namen uitgedrukt, wat niet in andere bedelingen gevonden wordt.

In nauw verband met het Chiliastisch element dat zooveel maakt van den Jood en zijne aardsche toekomst, spreekt Scofield van niet minder dan acht Verbonden. Hij noemt hen, om ze in het Engelsch op te geven, het Edenic, Adamic,

Noahic, Abrahamic, Mosaic, Palestinian, Davidic en New Covenant, of Verbond.

Onze lezers zullen enkele van die namen wel herkennen als Verbonden aanduidend waarvan ook in de Gereformeerde Theologie gesproken wordt. Ofschoon de inhoud niet dezelfde is. Met name het „Abrahamic Covenant” wordt tot de Joden beperkt, en kan b.v. voor den kinderdoop geen grond bieden. Reden waarom de Chiliasten van de V. S. als regel den doop der kinderen verwerpen, en, trots alle beweringen, meer Baptist zijn dan Gereformeerde.

Het Palestijnsch Verbond beteekent de verzekering van den terugkeer der Joden naar hun vaderland, waar ze wederom een volk zullen vormen. De meeste Chiliasten stellen dezen Terugkeer voor als in ongelooft plaatsgrijpend.

Eerst wanneer „de Verlosser uit Sion komen zal” volgt de volksbekeering — „een natie op één dag”.

Deze gedachte leidt tot de opmerking dat de Neo-Chiliasten eigenlijk drie of vier Wederkomsten stellen.

Allereerst des Heilands Terugkeer in de z.g. Rapture, of de Opname der Gemeente, die afgeleid wordt uit 1 Thess. 4:16: „Want de Heere zelf zal met een geroep, met de stem des Archangels en met de bazuin Gods nederdalen, en die in Christus gestorven zijn, zullen eerst opstaan; daarna wij die levend overgebleven zijn zullen te zamen met hen opgenomen worden in de wolken, den Heere tegemoet in de lucht”, enz.

Hoewel volgens den aangehaalden tekst deze verschijning zeer hoorbaar zoowel als zichtbaar zal zijn, zijn er toch heel wat Chiliasten die gelooven in een „Secret Rapture”, eene Opname die alleen door Gods toebereid en wachtend Bruidsvolk zal worden gehoord en genoten, zonder dat anderen er iets van merken. Eerst den dag daarop zal dat volk vermist worden. Als Henoch opgenomen. Als Elia's volgelingen naar hun Meester zochten, her en der gaande, zal het hun gaan die niet behoorden tot het wachtend Bruidsvolk. Langzamerhand zal het hun in de gedachte komen wat er met die speciaal voorbereiden geschied is. ...

Direct na de Opname, 't zij dan publiek of openbaar, komt er op aarde de regeering van den Antichrist. Zeven jaren aaneen zal dit monster heerschen. De eerste helft van dat zevental in monsterverbond met Rome, en dan, de laatste drie en een half jaar vooral, zal het Jodendom vreeselijk lijden. Twee derde deel van dat volk zal worden uitgeroeid. Sommigen worden bekeerd gedurende deze „Groote Tribulatie”, om een apart Lichaam te vormen — de „Heiligen der Groote Verdrukking”.

Doch wanneer de nood op het hoogste stijgt en men tot God roept in de bange verdrukking, volgt de Tweede Verschijning des Heilands. Met Zijne Bruidsgemeente, gelijk Hij de eerste maal om haar kwam.

Ditmaal komt Hij om het Millennium op te richten — de Duizendjarige Christus' Regeering, vroeger het groote leerstuk der „Chiliasten”, in 't Grieksch uitgedrukt, of, het Latijn volgend, Millennialisten, naar Millennium — „Duizend jaren”.

Waar het onderscheid, vooral in Amerika, liep over de vraag of de Verschijning des Heilands zal plaats hebben vóór (Pre) of ná (Post) het Millennium, ontstond de tegenstelling tusschen Pre-Millennarians en Post-Millennarians.

In elk geval dus komt het Millennium, door velen met veel aantrekkelijkheid geschilderd.

Het wordt ingeluid door den Engel, in Openb. 20 genoemd, die den draak, de oude slang, grijpend, hem „bond duizend jaren”. Bij die verschijning komt „de eerste opstanding”, Openb. 20:5, die in letterlijken zin wordt genomen, wat ook geldt van de uitdrukking „de overigen der dooden werden niet weder levend, totdat de duizend jaren geëindigd waren”. Openbaring 20:11—15 wordt opgevat als uitsluitend slaande op dat laatste oordeel, dat van de goddeloozen.

Men herinnert zich den tekst boven aangehaald: „En ik zag een grooten witten troon, en dengene die daarop zat, van wiens aangezicht de aarde en de hemel wegvlood, en geene plaats is voor die gevonden. En ik zag de dooden, klein en groot, staande voor God; en de boeken werden geopend; en een ander boek werd geopend dat des levens is; en de dooden werden geoordeeld uit hetgeen in de boeken geschreven was, naar hunne werken. En de zee gaf de dooden die in haar waren; en de dood en de hel gaven de dooden die in hen waren, en zij werden geoordeeld een iegelijk naar zijne werken. En de dood en de hel werden geworpen in den pool des vuurs: dit is de tweede dood. En zoo iemand niet gevonden werd geschreven in het boek des levens, die werd geworpen in den pool des vuurs”.

Hoe iemand die deze geheele passage aandachtig leest, haar beperkt tot het oordeel der goddeloozen, kunnen we niet begrijpen. In elk geval is dit echter de volstandige opvatting der huidige Neo-Chiliasten. En daarbij voegen we als tweede opmerking aan deze gedachte toe, hoe heel deze leer van twee opstandingen, duizend jaren apart, indruischt tegen andere Schriftdeelen en — het

Getuigenis der Apostolische Belijdenis die maar van ééne, algemeene Opstanding spreekt.

Het Neo-Chiliasme is zelfs niet tevreden met twee Oordeelen. Het leert nog een derde. Matth. 25:31—46 wordt genoemd een Oordeel der Natien, niet als individueelen maar als volkeren, ten opzichte van hunne houding tegenover de Joden die gedurende het Millennium predikten. De woorden, Matth. 25:40: „En de Koning zal antwoorden: Voorwaar zeg ik u, voorzover gij dit een van deze mijne minste broeders gedaan hebt, zoo hebt gij dat mij gedaan”, wordt uitgelegd als niet slaande op Christenen in het algemeen, maar op de bovengenoemde Joden. Dit oordeel zal plaats hebben vóór het Millennium.

Dat deze enge, zoo erg beperkte, interpretatie geheel onhoudbaar is, valt elk Bijbellezer wel op. De daden b.v. die des konings toorn opwekten, zijn geene nationale handelingen, maar die van de enkelingen. En het woord „broederen” wordt nergens in Gods Woord zoo nauw beperkt. En toch wordt deze geforceerde voorstelling algemeen aanvaard door de Neo-Chiliasten. Of deze ééne misvatting niet genoeg is om heel het systeem te verwerpen?

Om nu nog even terug te keeren — het Millennium zal de Bergrede op den voorgrond doen treden als levensregel. Onder de tegenwoordige dispensatie heeft die slechts secundaire betekenis. Zelfs lezen we in Scofield's Bijbel de vreemde verklaring, dat in de Bergrede „geen straal van genade” is, noch een droppel bloeds, wat te meer bevreemdt waar Matth. 5:7 den barmhartigen verzekert: „hun zal barmhartigheid geschieden”.

Gedurende dit Millennium zullen ook de bloedige offeranden, in Ezechiël genoemd, weer hersteld worden, in letterlijken zin, doch ditmaal terugziende op wat op Golgotha geschiedde. Ook zal dan de tempel, door Ezechiël geschilderd, worden gebouwd en gebruikt. Dan wordt ook opgericht het „Nieuw Verbond”, voorspeld in Jeremia 31:31—34 — een verbond dat de Tien Stammen insluit, want het is de leer van Scofield, dat die nog steeds ergens bestaan als een aparte groep, die gevonden zal worden en met de overige Joden hereenigd. De Scofield Bijbel vindt deze groote en wonderbare gebeurtenis vermeld in de Gelijkenis van den Schat in den akker!

Gedurende dit Millennium zijn de Joden het groote centrum, waarom alles zich beweegt.

Zelfs wordt geleerd, en dat met groote besltheid, dat de Kerk des Nieuwen Testaments geheel de Bedeeeling die daarin begrepen ligt, slechts een parenthese is, iets dat tusschen-in geschoven wordt. Een bijzaak als het ware. De tegenwoordige „Church” of „Kerk” was geheel verborgen voor het oog der Oud-Testamentische profeten. Paulus alleen ontving deze openbaring omtrent de Kerk.

Een van de leerstellingen die leidden tot het door ons in het eerste artikel genoemd „essentiële” onderscheid tusschen de Joden als Gods Volk, en de N. T. Gemeente. Die Gemeente wordt vergaderd, als Christus' Lichaam, door den Geestesdoop, vanaf Pinksteren tot de Eerste Opstanding. Het is op dat punt dat Bullinger met name afwijkt van de andere Neo-Chiliasten. Allen echter verwerpen de stelling, dat Gods Volk van alle eeuwen één volk is — zie Catechismus en Geref. Belijdenis.

...

We spraken in de voorgaande regelen alreeds over drie verschijningen van den Heiland, naar de voorstelling der Neo-Chiliasten.

De eerste om de Gemeente. De opname der zelve.

De tweede, met de Gemeente, om het Duizendjarig Rijk op te richten.

Een derde moet daaraan worden toegevoegd.

Aan het einde van het Millennium zal de Salva uit zijne gevangenis ontbonden worden, Openb. 20:7. „En hij zal uitgaan om de volken te verleiden” enz. „En zij zijn opgekomen op de breedte der aarde, en omringden de legerplaats der heiligen en de geliefde stad; en daar kwam vuur neder van God uit den hemel en heeft ze verslonden. En de duivel die hen verleide, werd geworpen in den pool van vuur en sulfer, alwaar het beest en de valsche profeet is; en zij zullen gepijnigd worden dag en nacht in alle eeuwigheid. En ik zag een grooten witten troon, en dengene die daarop zat, van wiens aangezicht de aarde en de hemel wegvlood”. Het is in deze woorden dat de derde Wederkomst des Heilands opgesloten ligt.

En zoo hebben we, om alles nog eens op te sommen, in het Neo-Chiliasme, zeven dispensaties, acht verbonden, drie of vier oordeelen, en drie wederkomsten. En het ééne Volk Gods gescheiden in minstens drie geheel onderscheiden groepen.

En daarenboven een legio van fijne onderscheidingen, b.v. tusschen het Koninkrijk Gods en het Koninkrijk der hemelen. Genoeg om den eenvoudigen bijbellezer het hoofd te doen duizelen, en ten minste de gedachten te verwarren.

Met name het door ons genoemde Bullingerisme ontzucht feitelijk aan de N. T. Gemeente kostelijke bijbelboeken. Ook de Psalmen. Want het boek der Psalmen is toch eigenlijk het Gezangenboek der Joden, en in de Groote Verdrukking

zullen met name van het vervolg. Ook het z.g. de tegenwoordige „Kerk” zal een Koninkrijk des Israëls zelve of gebruikt de e. En zoo zoud andere letterli. Gods in deze. Doch we zullen Het was oors. critiek te l. Amerika. Doch. verlichten als. duidelijk zijn. meer mens. waarlijk leerst. in den Scofield. Waarom we. ook indertijd. derlandsche w. Zeker zonde. schreven.

Men zij toch. het Dispensatio. Bij ons in Am. ring gesticht, o. is, helaas, het. Jan. 21, 1936. vroeger gebied.

... Een liturgisc. 100 rijk aan. schillenden ge. van hun geloc. Avondmaal ge. schillende Chri. opvattingen in. symbolische it. staan, blijkt h. mo'n groote be. gelijk staat me. vrijinnigen, t. Vervolgens:

Het Vrijzinn. ten voor den. heilige gebrui. in eere herste. gedachten aan. heilige betee. doet te voren. wereld is, dat. God in haar v. paret in een sc.

De onderbouw. mer arm en —. Siet, al kan m. neuring) gelij. sta”. Maar hoe. Christus' dood. Wat dien dooc.

De gedachte. in het Avonde. verschillenden. door deze han. de avondmaals. waar Jezus in. leerlingen aan. Wij, die ons. het bewustzijn. realiteit in o. Goeden Vrijda. ons geloof on. spanning van. stand is teger. moet lijden ew.

De „Christus”. het kruisdragen. niet meer. Vervolgens:

In de twee. wijn een getu. eeuwige liefd. oogenblik in. bestaat altijd, die ons aan C. den, omdat h. Het brood u. moet worden. druiwen gep. vergoten. Zoo. Over dit gehe. spraken wo.

Het Woord tr. in het hoogste in. Want de „stoffe

lijdenis die maar spreekt.

het tevreden met en derde. Matth.

Oordeel der naar als volkeren.

ing tegenover de ium predikten. De

Koning zal ant- oorzoover gij dit

ders gedaan hebt, ordt uitgelegd als

al algemeen, maar oordeel zal plaats

rkte, interpretatie

lijbellezer wel op

in opwekken, zijn

naar die van de

leren" wordt ne-

beperkt. En toch

ing algemeen aan-

Of deze éne mis-

stelsel te ver-

en — het Millen-

voorgond doen

de tegenwoordige

cundaire beteeke-

Bijbel de vreemde

„geen straal van

beds, wat te meer

barmhartigen ver-

l geschieden"

en ook de bloedige

id, weer hersteld

ditmaal terug-

schiedde. Ook zal

schillerd, worden

dt ook opgericht

in Jeremia 31:31

Stammen instaat,

dat die nog steeds

oep, die gevonden

Joden hereenigd

roote en wonder-

belijkenis van den

in de Joden het

iet groote beslist-

n Testaments en

repen ligt, slechts

hen-in geschoven

De tegenwoordige

verborgen voor

profeten. Paulus

omtrent de Kerk

leidden tot het

genoemd „essen-

Joden als Gods

Gemeente wordt

t, door den Gees-

te Eerste Opstan-

dingen met name

lasten. Allen ech-

ds Volk van alle

chismus en Gere-

zullen met name de Vloekpsalmen het lied zijn van het vervolgde Israël — het Joodsche volk.

Ook het z.g.n. Gebed des Heeren is niet voor de tegenwoordige Kerk. Immers: „Uw Koninkrijk

come" zal eerst vervuld worden wanneer het Koninkrijk des Millenniums komt, en de Koning

Israëls zelve om dat Rijk op te richten. Daarom gebruikt de consequente Neo-Chiliasit dit gebed

niet. De bede is toch vergeefs!

En zoo zoude kunnen gesproken worden van andere letterlijke „beroeringen" der Gemeente

Gods in deze bedeeing door de Neo-Chiliasiten. Doch we zullen het hierbij laten.

Het was oorspronkelijk ons doel om in het kort kritiek te leveren op het Neo-Chiliasme in

Amerika. Doch uit wat we reeds hier en daar invlochten als onze beschouwing zal het den lezer

duidelijk zijn waarom geen werkelijk Gerefor-meerd mensch kan mede gaan met deze ge-

vaarlijke leerstellingen, vooral zooals men ze vindt in den Scofield Bible.

Waarom we het heel vreemd vonden, dat dit boek indertijd werd aanbevolen in een onzer

Nederlandsche wisselbladen.

Zeker zonder vooraf ingesteld onderzoek ge-

schreven.

Men zij toch voorzichtig met dit Dwaallicht van het Dispensationalisme of hoe men het ook noeme.

Bij ons in Amerika heeft het reeds veel verwar-ring gesticht, ook in het kerkelijk leven. En nog

is helaas, het einde niet.

Jan. 24, 1936. (Op den Oceaan, tegenover het vroeger gebied van „Classis Brazilie").

HENRY BEETS.

De vrijzinnigen en het Avondmaal.

In „Opbouw" schrijft J. W. H. over „de betekenis van het Avondmaal voor ons, vrijzinnigen". Het artikel begint als volgt:

Een liturgische handeling kan in den loop der tijden zoo rijk aan inhoud worden, dat menschen van verschillende geest er met gelijk recht een uitdrukking van hun geloof in kunnen zien. Zoo is het met het Avondmaal gegaan: bron van twist tusschen de verschillende Christelijke kerkgenootschappen, die elkaars opvattingen bestrijden en met hun sacramentele of symbolische interpretatie mijlenver van elkander af staan, blijkt het voor iedere groep afzonderlijk van zo'n groote betekenis te zijn, dat afschaffing ervan gelijk staat met geestelijke verarming. Dit hebben wij, vrijzinnigen, tot onze schade ondervonden.

Vervolgens:

Het Vrijzinnig Protestantisme toonde zin te bezitten voor den rijkdom van het door de traditie geheiligde gebruik: het Avondmaal is in onze kerken in ere hersteld, al verbinden wij dan ook nieuwe gedachten aan de oude handeling, en wordt de zinnelijke betekenis ervan sterker geaccentueerd dan ooit te voren. „Want de waarde van de stoffelijke wereld is, dat zij ons den zin kan ontsluiten, dien God in haar verborg als een schat in een akker, een parel in een schelp" 1).

De onderbouw van deze sacramentsleer is dus wel een arm en — als steun voor een sacramentsleer lief, al kan men dan ook bij Tillich (Religieuze Ervenis) gelijke gedachten ontmoeten. „De verborgen zin". Maar hoe staat het met het openbare feit (van Christus' dood b.v.)?

Wat dien dood van Christus betreft:

De gedachten, die wij als Vrijzinnig Protestanten in het Avondmaal trachten uit te drukken, zijn van verschillende aard. In de eerste plaats leggen wij door deze handeling belijdenis van ons geloof af. Over de avondmaalstafel, die aangericht is als de maaltijd, waar Jezus in den nacht vóór Zijn sterven met Zijn leerlingen aanzat, valt de schaduw van het kruis. Wij, die ons om den dñsch vereenigen, doen dat in het bewustzijn, dat wij het kruis van Christus als een realiteit in ons leven te aanvaarden hebben. Op Goeden Vrijdag, den sterfdag van Jezus, nemen wij ons geloof onder handen om te beproeven, of het de spanning van het kruis nog verdragen kan en bestand is tegen het feit, dat het heilige in de wereld moet lijden en ondergaan, omdat het uit God is.

De „Christus" en de „Christen" zijn dus broeders in het kruisdragen. Maar de Verlosser in Zijn bloed is Hij niet meer.

Vervolgens:

In de tweede plaats is de maaltijd van brood en wijn een getuigenis van onze verbondenheid met de eeuwige liefde van Christus, Wiens geest op dat oogenblik in ons midden leeft. Deze verbondenheid bestaat altijd, al beseffen wij het niet steeds. De band, die ons aan Christus bindt, kan niet losgemaakt worden, omdat hij verzegeld is door het offer der liefde. „Het brood uit den gestorven tarwekorrel gesproten, moet worden gebroken en sterven. De wijn uit de druiven geperst, moet worden geplengd en worden vergoten. Zoo moest Zijn bloed worden gestort" 2). Over dit geheim der liefde kan in woorden nauwelijks gesproken worden.

Het Woord treedt dus op den achtergrond. „Zwijgen" is het hoogste in den eeredienst (silent worship; mystiek). Want de „stoffelijke wereld" „ontsluiert" wel „den ver-

borgten zin", doch het Woord openbaart niet mee en het sacrament als zegel op het Woord valt eigenlijk weg. Daarna:

De derde gedachte hangt met de voorafgaande ten nauwste samen: want de maaltijd, waarbij Christus als het onzichtbare hoofd aanwezig is, spreekt van de eenheid, die door Zijn liefde onder ons heerscht. Naar het uiterlijk menschen van zeer verschillende aard en levensomstandigheden, maar innerlijk verbonden door één geloof en één liefde, reiken wij elkaar over alle afgronden heen de hand om een gemeenschap te vormen, die de heele aarde omspant: „de gemeenschap met de gestorvenen, de gemeenschap met hen, die ver weg zijn, de gemeenschap met hen, die nabij zijn, de gemeenschap met hen, die na ons zullen komen" 3).

Zóó kan natuurlijk ieder Avondmaal vieren. En eindelijk:

En tenslotte willen wij bij het Avondmaal uiting geven aan ons verlangen naar heiliging. De eisch van een recht geloof en een onberispelijk leven, die in de R.-K. en sommige orthodox Protestantische kerken tot censuur en ban geleid heeft, is bij ons verinnerlijkt tot een gewetenskwesie. Wij zullen door niemand geweerd worden, als wij aan het Avondmaal willen gaan, maar weten toch voor onszelf, dat slechts menschen met een zuiver geloof en een rein hart tot deze heilige handeling waardig zijn. Wij trachten daarom met onze zonden te breken en ons in gedachten met onze tegenstanders te verzoenen, voordat wij naderen tot de avondmaalstafel.

De afstanden blijven groot, — als wij ze bewaren. Dat laatste wil zeggen: als wij de Schrift en ons geloof bewaren.

Geref. Kbl. Ned. Oost-Indië.

De heer H. Algra schrijft in „Leeuwarder Kbl." over de moeilijkheden, die zich voordoen in de redactie van „officieele organen":

Dat kan gevaren meebrengen.

En we willen er geen doekjes om winden, wij bedoelen ditmaal in het bijzonder één officieel kerkelijk blad, n.l. het „Gereformeerde Kerkblad voor Ned.-Indië". Het is bekend, dat de meeste menschen, die daarin schrijven, in het bijzonder de eindredacteur, groote voorstanders zijn van de Buchman-beweging. Dat is te merken. De wijze, waarop geciteerd wordt en ook verschillende redactionele uitingen wijzen er duidelijk op, welken kant men uit wil.

Stukken, die op gevaren van deze beweging wijzen, zal men er niet of zelden in aantreffen. Ik weet, dat meer dan eens daarover gesproken is in Gereformeerde kringen in Indië.

Maar nu de consequentie. Moeten de kerken nu op hun kerkelijke vergaderingen discussiën gaan houden over kerkbode-artikelen, persoverzichten, enz.? Dat is onbegonnen werk.

Er is maar één uitweg, en dat is, dat officieele organen der kerken zich in het redactionele gedeelte strikt beperken tot de zaken, die speciaal de eigen gemeente betreffen. Het moeten geen discussie-organen worden, waarin een dominee zijn particuliere mening kan drijven. Heeft hij daar wel behoefte aan, dan zoeke hij daarvoor andere wegen. Hij doe het, of in een plaatselijke Kerkbode, of in een landelijk orgaan, maar alleen onder eigen naam en onder eigen verantwoordelijkheid, en niet onder het schild, het moreel gezag en soms ook nog met financieelen steun van de kerk, die hij dient.

We zijn het er mee eens.

Over Adolf Hitler.

„De Groene Amsterdammer" bespreekt een boek van Rudolf Olden: Hitler, en een gelijknamig werk van Konrad Heiden (beide Querido, Amsterdam). We citeeren uit het interessante artikel eenige passages:

Beide schrijvers staan lang stil bij Hitlers antecedenten, bij zijn afkomst en zijn schooljaren. Zij wijzen op onjuistheden en verzuivingen in „Mein Kampf". In groote lijnen loopt evenwel hun verhaal evenwijdig met deze autobiografie. De werkelijkheid is alleen een beetje minder fraai. Weenen, waar Hitler terecht komt, brengt hem als toevluchtsoord een Tehuis voor daklozen. Daar begint de politiek. Of liever: de agitatie. Op merkwaardige wijze maakt hij zich die politieke en agitatorische stelregels eigen, die met zijn broederde, schuchtere, romantische, onontwikkelde maar sluwe geest correspondeeren. Daar teekent zich reeds de tweestrijd af tusschen zijn zucht om zich te laten gelden en zijn minderwaardigheidsgevoel.

Uit den tijd van Hitlers eerste optreden:

De demagogie viert hoogtij. De constructie, die hij aan het wereldgebeuren geeft, is tegelijk simplistisch en absurd. Alle groepen, die hij voor vijanden des volks uitmaakt, ieder streven, dat tegen zijn wereldvisie ingaat, vat hij samen als één coöperatie van krachten, als één enkele macht. Joden, Marxisten, de Ferk, het Pacifisme. Zijn gehoor slikt alles.

Ter verklaring van zijn invloed:

Hitler zou — het is verwonderlijk om 't te lezen, maar het is zoo — nooit zijn doel hebben bereikt wanneer von Papen en Schleicher niet op zoo'n dwaze, naïeve en gewetenloze wijze tegen elkander hadden geïntrigeerd. De partij bewoog zich weer in dalende richting. Het geld was op en het zou op een bankroet zijn uitgelopen (en niet op een revolutie!) wanneer von Papen niet, uit pure wraak tegen zijn opvolger Von Schleicher, opnieuw een liaison tot stand had gebracht met de financieel zoo machtige Rijn-en-Roer-industrie. En wanneer niet Hindenburg langzamerhand tot speelpop was geworden van een corrupte omgeving.

Het is gemakkelijk om van de ontmoetingen tusschen Hindenburg en Hitler te lezen. Den eersten keer ver-

1) Liturgie van den Avondmaalsdienst der Remonstrantisch Broederschap.

gast Hitler hem op een orkaan van woorden. Hitler had dat nodig om zijn minderwaardigheidsgevoel te overwinnen. De uitwerking was averechtsch. Het moet precies zóó zijn geweest, toen later Sir John Simon en Anthony Eden den kanselier Hitler opzochten.

In de intriges om en zonder Hindenburg was het ten slotte Von Papen, die overwon. Hij dacht dat tenminste, maar alras bleek, dat hij buiten den waard gerekend had. Hij heeft, in de roekeloze lichtvaardigheid hem eigen, alles onderschat — de nationaal-socialistische activiteit, die zich waar het kon in perverse beestachtigheden uitte; de trouw van den nieuwen kanselier aan gemaakte afspraken, die steeds ophield wanneer Hitler zich door de omstandigheden van zijn eerewoord ontslagen achtte; en de Rucksichtslosigkeit waarmee Hitler zijn doeleinden verwezenlijkt.

Inzake die „Pollacken" herinneren onze lezers zich, hoe we onlangs uit „De Groene" citeerden, dat de Nederlandsche vrienden van de Deutsche nationaal-socialisten van „Polakken" spreken. „Zelfs hun schelden is import", schreef „De Groene" grimmig.

Tenslotte:

Wij weten, dat het nationaal-socialisme geen eigenlijke waarde heeft. Net zoo min als zijn stichter. Het is een chimære; het is een regressie-verschijnsel in den ontwikkelingsgang der menschheid. Maar wij moeten het bestrijden. Het wordt gevaarlijk, als wij het niet overwinnen. Want doen wij dat niet, dan overwint het ons.

Het is het verpersoonlijkte Geweld. Het tot duivelsreligie verheven Geweld. Terecht zegt Olden, dat de rechtsregel: Recht is wat de deutschen Volke nützt, alle recht opheft. Daaronder bestaat geen „legaliteit" — ondanks alle pretenties. Hij haalt hierbij de woorden aan van Ortega y Gasset, dat de beschaving tot taak heeft, er voor te zorgen, dat het geweld slechts een ultima ratio is, een uiterste toevlucht — en niet een prima ratio.

Over „De Waarheidsvriend".

„De Waarheidsvriend" schrijft:

Uit een No. van „De Reformatie", ons toegezonden, blijkt het, dat Prof. Schilder ietwat boos op ons is, omdat, zooals hij zegt, wij niet hebben begrepen, of althans niet hebben weergegeven wat hij in zijn lezing gezegd en bedoeld heeft. En hij voegt er aan toe, dat hij méér dan één lezing over „De Doleantie" heeft gehouden, die niet dezelfde lezing was.

Wij hebben nog wel iets meer gezegd. We hebben opgemerkt, dat hetgeen „De Waarheidsvriend" ons in den mond gelegd heeft als een concrete bewering van ons, nu net precies het omgekeerde was van wat wij meenen en ook vaak gezegd hebben. Het blad is dus o.l. verplicht, van die concrete bewering nog eens te melden, dat zij ten onrechte als de onze werd voorgesteld door „De Waarheidsvriend".

De calvinistische Sergius op weg naar de „Civitas Diaboli".

„Civitas Diaboli", dat is de stede des Duivels. Hoor, hoe in het roomsche orgaan „De Nieuwe Eeuw" Pater Climacus Bayer, minrebroeder, een overzicht geeft van een roman van Mauriac, Pélerius de Lourdes. Het boek teekent twee „pelgrims" naar Lourdes, waar, zoo men weet, Maria wondergenezingen heet te verrichten:

Twee jonge mannen, Augustinus en Sergius, hebben zich naar Londen begeven. Augustinus is katholiek, maar eerst kortgeleden tot het geloof van zijn jeugd teruggekeerd; Sergius daarentegen calvinist m.d.v. dat hij van zijn vroeger geloof niet veel meer heeft overgehouden dan zijn anti-katholieke vooroordelen, en practisch een humanistische levensbeschouwing huldigt. Beide vrienden maken gedurende een dag in Lourdes verscheidene godsdiensttoefeningen mee, beschouwen het leven der pelgrims met alles wat zich daaromheen afspeelt, geven er ieder hun zienswijze over te kennen. Evenzeer als Augustinus er door is getroffen — zij 't, dat hij zich meermalen op een gebrek aan geloof en pharizeïsme betrapt — evenzeer is Sergius heel deze omgeving 'n ergernis. Althans zoo beweert hij tegen zijn vriend, die er al spoedig spijt van heeft hem naar Lourdes te hebben meegenomen. Den volgenden dag trekt Sergius er met de touringcar tusschenuit. Ofschoon toch meer onder den indruk geraakt dan hij aan Augustinus wilde bekennen, is hij blij Lourdes en 'n atmosfeer te zijn ontvlucht. In de Pyreneeën treft hij een paar vrienden, die hem den zin teruggeven, voor wat hij het normale en eenvoudige leven noemt: opgaan in het oogenblik, genieten wat er te genieten valt, zonder zich in te laten met religieuze en moreele problemen. De twee jonge vrouwen weten hem over te halen om met haar naar Biarritz te gaan, en zoo vlug hij kan, reist Sergius naar Lourdes om zijn koffers te pakken en van zijn vriend afscheid te nemen. Hun wegen scheiden zich, en terwijl Sergius den lokroep van de wereld volgt, keert Augustinus in zichzelf en luistert naar de stem der genade.

En nu de balans:

Vertegenwoordigt de moderne heiden Sergius den pelgrim van de „Civitas Diaboli", de bekeerling Augustinus is onderweg naar de „Civitas Dei", of beter gezegd, hij is er reeds de burger van. Evenals zijn roemrijke naamgenoot had ook hij zich langen tijd in den weg vergist, verliet ook hij het eigen ik ten koste van de genade, „wenkte hem een aartsengel, maar een gevallen aartsengel". Maar tenslotte heeft hij aan de uitnoodiging van Christus gehoor gegeven en geniet nu reeds op aarde ten deele de vreugde van het hemelsch Jeruzalem „quae exsuperat omnem sensum".

Het geslacht der „Gerdessen" is nog niet uitgestorven. Het vermenigvuldigt zich op den aardbodem.

K. S.